

ISSN 1300-7963
TEM.-AĞUS.-2012

SAYI: 239-240
YEDİ LİRA

TİYATRO

tiyatro

A Y L I K T İ Y A T R O D E R G İ S İ

**Tiyatro'da
Kırım:
Ergin
Orbey,
Güngör
Dilmen,
Mesut
Yüce...**

**Sanat
Maratonu...**

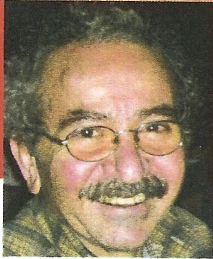
Festivaller...

Perakende Tiyatro; Çoğunluktan

Çoğulculuğa

M. Sadık Aslankara

msaslankara@hotmail.com

Eskiden, oyunu, bir yolla sahnede ayağa kaldırıp temsil veriyor olma "tiyatro yapmak". Şimdi farklı biçimde, yeni bir kavrayış yansıtan sahne çalışmasıyla, ayrıksı, hatta uç biçimle şaşırtıcı, sarsıcı oyunlar sergileyebilmek anlamına geliyor "tiyatro yapmak".

Yalnızca İstanbul'da mevsim boyunca oyun sergileyen topluluk sayısının yüz elli dolayında olduğu söyleniyor. Bunların kaç tane tiyatro yapıyor, kaç tane tiyatro sanatının hakkını veremeden, bunu kendinden menkul yaptığını sanıyor bilmiyorum. Yıl içinde kaç topluluktan kaç oyun izleyebiliyorum ki, tutup şimdi onlar için laf etme hakkı bulayım kendimde, bu da ayrı sorun elbette...

Ne var ki şu olguyu da peşin peşin kabullenmek gerekiyor. Eskiden birörmek yapılan tiyatro, perakendelerde çoğunluk yansıtırda genelde. Türk tiyatrosu ailesini oluşturan grupların tamamına yakını, kendilerini gösterebileceği, altından kalkabileceği oyun bulup hazırlar, böylelikle tiyatrolarına yer açmaya çalışırdı bununla. Süreçlilik yansıtan topluluklar ise hem oluşturduğu sanısındaki seyircisini koparmamak, bunlara yenilerini eklemek adına, hem de enikonu ekol yaratmak amacıyla çizgilerini daha da belirgin kılmak üzere çabalarlı.

Eskiden varlıklarını koruyan süregelen topluluklar için üç beş, bilemediniz sekiz on yıl neredeyse "tarih"ti. Şimdi perde kapatmaksızın, her mevsim seyircisiyle buluşan elli yılını doldurmuş iki, kırk yılını doldurmuş bir, otuz yılını doldurmuş iki, yirmi yılını doldurmuş üç beş topluluğumuzun yanında on yılını ferah feza doldurup yoluna devam eden kimbilir nice topluluktan söz edilebilir tiyatromuzda...

Özel tiyatro gruplarımızdan söz ediyorum... Bunları amatör, profesyonel ayırmadan üstelik. Çünkü amatörüyle, profesyoneliyle izlediğim toplulukların hemen tümü, işini, ciddi boyutta düşündüğünü yansıtan tutumla, sahneye hakkını vererek gerçekleştiriyor çalışmasını. Bu durumda ancak amatör topluluklardan beklenebilecek deneyici arayışları, aykırı, uçlarda gezinen sıra dışı tutumları profesyonel topluluklarda da gözleyebiliyorsunuz...

Sonuçta kendi payıma hangi topluluk neyi sergilemiş diye değil, söz konusu grup bu sahne çalışmasını nasıl yapılandırmış, neleri denemiş, biçimsel olarak sahneye ne getirmiş, buna bakıyorum... O zaman benim için topluluk önemini yitiriyor, sergilenen oyunlarla bunlardaki sanatsal yapı, soyutlayım, dönüştürüm, biçimsel yansıtm önem kazanıyor ister istemez...

Tiyatro Sanatının Sancaktarlığını Yapmak...

Böyle olunca şu hemen kolayca görülebiliyor: Eskiden ödenekliler dışında perakendeci tiyatromuzun birbirine bakarak ya da birbirinden etkiler alarak birörnek çoğunluk oluşturduğu, bahışş alma amaçlı seyirci dalkavukluğuna soyunulmuş oyunlar çıkardığı görülürdü. Oysa günümüzde bununla taban tabana zıt kavrayışla karşılaşıyoruz. Toplulukların her biri, kendini ötekinden ayıran, bu arada yaptığını yalnızca kendisinin imzaladığı sahne yapıtına dönüştürmeyi hedefleyen tutum sergiliyor neredeyse.

Tiyatromuz tarihi içinde atılan en büyük adım neredeyse bu bence: perakende yapılan tiyatroda çoğunlukçu tarzdan ayrılıp, ötesinde bundan tümüyle kopup, çoğulcu niteliğe ulaşmak. Gerçekten şöyle baktığımızda çevremize, birbirinden ayrılan, ama bu arada kendi çizgilerini sürekli geliştirip derinleştirerek her geçen gün bunu daha da belirginleştiren öyle çok toplulukla karşılaşıyoruz ki; bu toplulukları, sundukları oyunlara bakmadan salt bu tutumları nedeniyle alkışlanamamak elde değil.

Sözgelimi, usuma geldiğince şöyle sıralayivereyim; Altıdan Sonra Tiyatro, BGST/Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu, Krek Tiyatro, Ve Diğer Şeyler Topluluğu, Studio Oyuncuları, Tiyatro Fora, Ekip... Evet, tümü de tiyatro yapıyor, ama bakın, hiçbirisi ötekine benzemiyor. Farklı yollardan da olsa elbette o büyük tiyatro sanatının ana gövdesine doğru akıp orada buluşuyorlar gerçi, ne var ki herkes kendi serüvenini yaşayıp, yalnızca kendi irmağının sularıyla erke üreterek bunu kendine özgü kılıp öyle ulaşıyor denize...

İlk ağızda başarı işte burada... Başkaları böyle düşünmüyor olabilir, ama bana göre Türk tiyatrosu yeni bir altın çağına doğru ilerliyor; birkaç yazımda buna özel vurgu yaptım zaten. Nitekim tiyatromuzun, tiyatrocularımızın "muhafazakâr sanat" dayatması karşısında sergilediği bütünlüklü duruş, bilmiyorum ya, Türk tiyatro tarihi içinde herhalde unutulmaz, büyük bir "tiyatro kalkışması" bağlamında alınacaktır. Bu olay bile, tiyatro camiamızın nereden nereye geldiğini göstermeye yetiyor kanımca.

Bir de Aysa Prodüksiyon Tiyatrosu ya da bu çerçevede alınabilecek topluluklar var, sonra sözgelimi Kubaracı 50'de, Barış Manço'da bunun gibi farklı salonlarda kendilerine yer bulan topluluklarca sergilenen oyunlar da var... Öte yandan eski salonları yeni bir kavrayışla, farklı atılımla canlandıran ya da farklı seçenekler üreterek oyun sergileme alanlarını genişleten topluluklar söz konusu. Bütün bunlar bir yakaya konulduğunda alanda perakendeci çoğunluktan perakendede çoğulluk kavrayışına geçildiğini, bunun tırmanış gösterdiğini, ötesinde bütün bütüne egemen hale geldiğini söylemek pekâlâ olası...

Gerek İBB Şehir Tiyatroları'nın gerekse İ.D. Tiyatroları'nın bu mevsim sergilediği oyunlara yönelik topluca değerlendirmelere girişmekten ötürü mevsim içinde bu nitelikte oyun sergileyen kimi toplulukları izlemekle birlikte bunlar üzerinde duramadım ne yazık ki...

Şimdi genel çerçevedeki bu yazının ardından yeni mevsimin açılışına dek bu birkaç aylık süreyi kutsal emekli topluluklarımızın oyunlarına ayırayım istiyorum...

Tiyatromuzun Küçük Ama Parlak Yıldızları

Yukarıda andığım, eksiklik taşıdığını bilmekle birlikte anamayıp adlarını eksik bıraktığım topluluklar, tiyatromuzun yalnız öncü müfrezeleri, sancaktarları, bu bağlamda yüzeysel yayılış sağlayan toplulukları olmakla kalmıyor, yanısıra alanın küçük ama parlayan yıldızları halinde tiyatro gök kubbemizi de zenginleştiriyor aynı zamanda.

Hiç kuşku yok ki, bunda son otuz yıl içinde konservatuvar disiplini dışında gelişme gösteren üniversitelerin güzel sanatlar fakültelerindeki tiyatro bölümlerinin, bu bölümler içinde yer alan anasanat dallarının büyük rolü bulunuyor. Nitekim süreç içinde söz konusu bölüm öğrencilerinin oluşturduğu azımsanmayacak sayıda gencin gerek tiyatro kurucu-yapıcı gerekse kuramcı, yazar, tasarımcı, yönetmen, oyuncu, dramaturg, çevirmen vb. olarak alanda etkin konum sergilemeye koyulduğu apaçık görülebiliyor.

Üstelik bu genç tiyatrocuların, cesaret gerektiren adımlar atmakta, çıkışlar yapmakta da korkusuzluk yansıttıkları görülebiliyor. Bunu yalnızca nicel bir yayılım olarak almamak gerekiyor kesinlikle. Türk tiyatrosunun dev kabuğu ile hantal yapısının değişmesinde en büyük rolü bu genç tiyatrocular oynuyor günümüzde.

Gerçekten de tiyatromuzun alışılmış kalıplarını hep onlar kırdı. Bunda tıpkı 1940, 1950 baskı dönemleri sonrasında, toplumsal muhalefetle sanatsal özü bir arada harmanlayan ataklarda olduğu gibi 12 Eylül'ün de böylesi bir gelişimi körükleyen, kışkırtan yanlar taşıdığı savlanabilir kuşkusuz.

Ama sonuçta ortaya çok farklı bir tiyatro anlayışı, ötesinde algısı çıktı ortaya... Kurdukları, sürdürdükleri tiyatroyla, yazdıkları oyun metinleriyle, yaptıkları tasarımlarla, sergiledikleri yönetmenliklerle, kuramsal çalışmaları, eleştirileri, dramaturgileriyle, oyunculuklarıyla, öteki uygulamalarıyla bu son döneme damgalarını vurdular açık biçimde...

Ne var ki işin bir başka yanını daha görebilmeliyiz bu arada. 1980 sonrası kuşağı olarak adlandırabileceğimiz farklı katmanlardan oluşan bu genç tiyatrocuların zaman zaman birbiriyle örtüşüp çakışan işler yaptıkları da görülebiliyor çünkü. Aynı okulun, aynı ekolün ardılı bir konum sergiledikleri o zaman çok açık biçimde gözlenebiliyor. Böyle olunca tiyatro dünyamızda dolaşırken bu yıldızların birbirleriyle çakışan işler yapması durumunda sönük kaldıkları ya da giderek sönükleştikleri de görülüyor yazık ki...

"Yola Çıkıyım Güm Sakin Serin Bir Sabahın" Ve Diğer Şeyler Topluluğu

Yine de genç tiyatrocularımızın farklı çalışmaları, küçük de olsa tiyatromuzun ışıldakları olarak yeni, farklı yönsemeleri imledikleri, yeni bir çığır açarak tiyatromuzun önündeki tikanıklığı giderdikleri hiçbir zaman gözden uzak tutulmamalı!

Yüzeysel Yayılımdan Dipsel İçgörüyeye...

Adlarını andığım, anamadığım, oyunlarını izlediğim ya da izleyemediğim topluluklara değinir, onlara yer açarken sahnede somutlanan işe yönelmeye çalışacağım daha çok.

Toplulukların, gerek dağarları gerekse sahneledikleri oyunla nasıl bir kavramsallığın önünü açmaya çalıştıkları, bunları ne yönde pekiştirdikleri, bu arada oyunun tiyatral estetik çerçevesinde getirdikleriyle, bunun tiyatromuzun genel çizgisi içindeki yerine değinmeye çalışacağım elden geldiğince.

Kuruculuğunu Tufan Karabulut (d.1968) ile Arda Kavaklıoğlu'nun (d.1972) üstlendiği Tiyatro Fora, 1980 sonrasında tiyatro yapmaya koyulan genç kuşağın öncü gruplarından biri olarak anılabilir herhalde. Topluluk, 1995'ten günümüze on beş yılı aşkın süre boyunca on beş oyun çıkarmış görünüyor.

Bunlardan ancak üçünü izleyebildim ben. İlk olarak Marco de la Parra'dan Deniz Yüce'nin çevirdiği "Günlük Müstehcen Sırlar"ı, ardından Peter Asmussen'den Eda Söylerkaya'nın çevirdiği "Kumsal"ı, son olarak da Craig Wright'tan yine Eda Söylerkaya'nın çevirdiği "Portakal Çiçeği Suyu"nu. Her üç oyunun da yönetmenliğini topluluğun sanat yönetmenliğini de üstlenen Tufan Karabulut yapmış. Karabulut, bilimci sanatçı. Bu çerçevede oyun dağarını belirlemede temel bir yönseme doğrultusunda karar verdiği görülüyor onun.

Nitekim dağara alınmış oyunlara baktığımda, ikisi dışında tümünün de hep yabancı oyunlardan oluştuğu, bunların belirli bir dizge yönünde temel duruş odağında buluştukları sezilebiliyor. Bir topluluğun hedefi doğrultusunda dağar belirlemesi doğal elbette. Ancak getirilen, sürdürülen dağarın gerek toplumsal-bireysel açıdan düşünsel bağlamda gerekse tiyatral açıdan sanatsal bağlamda getirdikleriyle sarsıcı, en azından dikkat çekici, üzerinde durulmayı gerektirici yan sergilemesi de beklenecektir.

Bunları birer ayıran olarak öne aldığımızda nasıl bir sonuçla karşılaşırız?

Topluluğun öteki oyunlarına da kuşbakışı göz atarak izlediğim üç oyunu temel dayanak aldığım, Tiyatro Fora'nın adından da anlaşılacağı üzere bireyin iç dünyasına zembil indirmeye giriştiği ileri sürülebilir pekâlâ. Üzeri örtülen, sonuçta özneyi parçalayıp birey olmaktan çıkaran ne denli üstten bakışla, tepeden inme tutumla insanın önüne getirilip dayatılan rol modeli varsa, bunları belki topluca reddetmiyor, ancak sorgulamak adına elinden geleni de ardına koymuyor doğrusu.

Böylece bir başkasına aykırı gelebilecek, kimilerince ötekileştirilip dışlanacak ne denli uç, ama öznel düşünce kıvrımı varsa bunları açığa çıkarıp tartışmaya çalışıyor topluluk. Denebilir ki açık toplum için açık birey olmaya çağrı çıkartıyor bir bakıma. Kuşkusuz oyunların düşünsel yanı, içeriksel niteliği açısından önemli bir tutum bu.

Yazıyı bitirmeden, böylesi oyunların kendi toplumumuz, insanımız için de öngörülebileceğinin, kendi yazarlarımızla da bu doğrultuda işbirliği kurulabileceğinin altını çizmiş olayım. Çünkü yabancı yazarların bu oyunlarında seyircinin katılımcılıktan uzak kaldığı, sahnedeki sorunsalların yalnızca seyircisiymiş gibi davranarak bunların içine pek de giremediği, katılımcısı olamadığı izlenimine vardım kendi payıma...

Topluluğun sergilediği üç oyunda da yalınlığın yeğlenmiş olması, bunun çıplaklık bağlamında sahne plastiline de bu konumda taşınması, bunun biçimsel temelde tutum olduğunu ele veriyor.

Oyunculukların da buna koşut, karakterlerin iç dinamiklerini yansıtır bir yaklaşımla sahneye taşındığı, öteki karakterlerin, ruhsal katmanlarına inmeyen yalınlığın burada da yeğlendiği görülüyor.

Peki, düşünsel açıdan getirilen bu sarsıcı zenginlik sahnede durmadan göz kırparken, plastik bağlamda sahnede çarpıcı, dikkat çekici bir şölen sunulabiliyor mu?

İşte bunu söyleyebilmek güç görünüyor bana...

Yine de sonuçta Tiyatro Fora, toplumsal odaklı, ama tiyatral açıdan bir büyük çığlık atıyor, ne var ki bunu pek az insan görebiliyor...

